

Kvinnors fattigdom i välfärdsstaten

Under 80-talet myntades begreppet »feminiseringen av fattigdomen», för att beskriva den fattigdom som drabbat ensamstående kvinnor med barn. Evy Gunnarsson hävdar här att sett i ett historiskt perspektiv har kvinnor alltid varit ekonomiskt utsatta. I dagens Sverige är det de ensamstående kvinnorna utan barn, som ökat bland socialbidragstagarna.

Sedan mitten av 60-talet har det bedrivits en omfattande fattigdomsforskning i USA, men inte förrän i slutet av 70-talet och början av 80-talet uppmärksammades kvinnors fattigdom. Det var den nya kvinnorörelsen och kvinnoforskningen som gjorde kvinnor och därmed också deras fattigdom mer synlig. Begreppet »feminisering av fattigdomen» myntades och pekade på kvinnors ekonomiska utsatthet som ensamförsörjare (Scott 1984). Andra forskare skrev om »the nouveau poor». De menade att alla kvinnor riskerade att bli fattiga, även medelklassens kvinnor (Stallard, Ehrenreich och Sklar 1983).

Begreppet »feminisering av fattigdomen» används ibland även i den svenska diskussionen och det är därför viktigt att försöka klargöra vad begreppet innebär. I denna artikel ska jag diskutera begreppets giltighet för svenska förhållanden utifrån en egen undersökning av en grupp kvinnliga socialbidragstagare.

I USA fokuserar analysen av feminiseringen av fattigdomen på kvinnor som en förtryckt grupp/klass. Utgångspunkten är att kvinnor är utsatta för ett strukturellt patriarkalt förtryck som leder till att kvinnor systematiskt underordnas (Scott 1984, Rose 1986). Argumenteringen bygger på att kvinnors utsatthet hänger samman med att systemet med en manlig huvudförsörjare håller

på att bryta samman (Ehrenreich och Fox Piven 1984).¹

Det är två olika fenomen som samverkar till att kvinnor i hög grad riskerar att bli fattiga. Förutom att kvinnor ofta har hela försörjningsansvaret för barnen är de också diskriminerade på arbetsmarknaden (Pearce 1983). Systemet med familjeförsörjarlöner ligger fast förankrat i lönestrukturen. För många kvinnor ger ett heltidsarbete inte tillräckligt med lön för att täcka familjens försörjning (Concoran, Duncan och Hill 1984). I USA är kvinnor i mycket större utsträckning än män hänvisade till behovsprövade bidrag.² Behovsprövade bidrag ges dessutom till hushåll medan inkomstrelaterade transfereringar, som t ex arbetslöshetsersättning, ges till individen. Kvinnor efterfrågar de behovsprövade bidragen som mödrar eller hustrur (Nelson 1984).

Feminiseringstesens kritiserar emellertid i USA och det har ifrågasatts om en feminisering av fattigdomen verkligen skett. Kritiken förs utifrån olika linjer. Det finns kritiker som menar att fokuseringen på kön leder till att frågor om klass och ras kommer i skymundan (Gimenez 1987, Burnham 1985). En större andel av den svarta befolkningen är fattig jämfört med den vita befolkningen. Till skillnad från de vita barnen föds en majoritet av de svarta barnen av ogifta mödrar.³ Utveck-

lingen av fattigdomen som sådan måste diskuteras och inte enbart den kvinnliga fattigdomen, hävdar dessa kritiker.

Andra forskare närmar sig problemet utifrån empiriska data (Hill 1985, Hess 1983) och de menar att någon förändring av kvinnors situation inte skett utan att kvinnor alltid utgjort en stor andel av den fattiga befolkningen.⁴ Skillnaden är att tidigare var fattiga kvinnor i större utsträckning gifta med fattiga män medan de idag i större utsträckning är ensamstående med eller utan barn (Hess 1983). En av skillnaderna i bedömningen av feminiseringstesen gäller huruvida man ser endast till ensamstående kvinnor med barn eller inbegriper alla kvinnor i den fattiga befolkningen. De forskare som hävdar att det skett en feminisering av fattigdomen, har fokuserat på gruppen ensamstående kvinnor med barn. Det som i själva verket skett i USA är en förändring inom gruppen fattiga kvinnor mot fler yngre ensamstående kvinnor med barn.

Jag menar att det är nödvändigt att se till hela gruppen fattiga kvinnor och sätta den i relation till de fattiga männen. Det framgår då att kvinnors fattigdom inte är något nytt fenomen, utan att kvinnor alltid utgjort en stor andel av den fattiga befolkningen (såsom också vissa kritiker av feminiseringstesen hävdar).

För att förstå de mer grundläggande orsakerna till att kvinnor löper större risk än män att bli fattiga, är det också nödvändigt att se till hela gruppen fattiga kvinnor i ett historiskt perspektiv. Även för de äldre kvinnorna som tidigare utgjorde en större andel av de fattiga var systemet med familjeförsörjningslöner och därmed beroendet av en man ett problem. Låga kvinnolöner drabbade dem likväl som de ensamstående yngre kvinnorna med barn.

I USA berör fattigdomen ett mycket stort antal människor (32 miljoner 1986). Det stora antalet fattiga ensamstående kvinnor med barn är ett socialt problem i sig på grund av det dåliga skyddsnät som det amerikanska välfärdssystemet utgör. Det väsentliga med den debatt som väcktes i USA kring feminiseringen av fattigdomen var att den synliggjorde kvinnors utsatta position. I ett längre hi-

storiskt perspektiv, menar jag dock, att feminiseringstesen tenderar att dölja att kvinnors situation alltid varit mycket utsatt så snart familjen av olika skäl inte utgjort ett ekonomiskt skyddsnät.

Den svenska välfärden

Skandinavien och inte minst Sverige framstår i litteraturen kring feminiseringen av fattigdomen som det eftersträvsvärda exemplet. Sverige hålls fram både när det gäller arbetsmarknadspolitik och socialpolitik (Sidel 1986, Kamerman 1984).

Goldberg och Kremen (1987) har gjort en jämförelse mellan sju industrialiserade länder (USA, Frankrike, Japan, Sverige, Kanada, Polen och Sovjet). De har studerat fyra faktorer som de menar oberoende eller i kombination kan leda till en feminisering av fattigdomen. Det är arbetsmarknadspolitik, statliga transfereringar, jämställdhetspolitik och demografiska faktorer. De finner att arbetsmarknadspolitik och socialpolitik är viktiga delar i ett system för att hålla kvinnor från fattigdom. Sverige och USA har nästan samma skilsmässofrekvens (den högsta i världen) men ensamstående kvinnor med barn möter inte samma ekonomiska svårigheter i Sverige som i USA.

Goldberg och Kremen redovisar dock inga siffror för Sverige som visar i vilken grad ensamstående kvinnor med barn riskerar att bli fattiga. I sin studie finner de att de länder som har de minsta löneskillnaderna mellan kvinnor och män, samtidigt har de mest generösa bidragen till kvinnor. Sverige placerar sig bäst, medan USA och Japan ligger sämst till. De konstaterar att demografiska faktorer inte behöver vara direkt relaterade till fattigdom eller dess feminisering.

Även skandinaviska kvinnoforskare menar att kvinnor har fått del av välfärden, men fortfarande har kvinnor en samhällslig ställning som är underordnad männens. Familjens/männens roll har minskat för kvinnor när det gäller den materiella försörjningen på grund av att en allt större andel kvinnor lönearbetar och på grund av transfereringar till ensamstående kvinnor med barn (Hernes

1984). Men även i den svenska modellen faller kvinnor utanför socialförsäkringssystemet. Kvalificeringskraven är höga och kräver en fast förankring på arbetsmarknaden. Till skillnad från det amerikanska systemet har staten dock tagit över delar av försörjningsansvaret för barnen genom allmänna barnbidrag och bidragsförskott. Detta ger de ensamstående kvinnorna med barn ett bättre utgångsläge i Sverige. Att göra jämförelser mellan USA och Sverige när det gäller andel fattiga är vanskligt. I Sverige finns till skillnad från USA inget officiellt fattigdomsreck. Hur många som tillhör den fattiga delen av befolkningen är också beroende av hur ett fattigdomsreck sätts. Gustafsson (1984) menar att det kanske är bättre att se hur fattigandelen varierar mellan befolkningsgrupper och mellan olika år, istället för att bestämma fattigdomens storlek mer exakt. I jämförelser av fattigdomen mellan olika länder spelar kulturella, politiska och demografiska skillnader i respektive länder en avgörande roll för hur man bedömer vad som är fattigdom.

När man talar om en »feminisering av fattigdomen» är det nödvändigt att också se till relationen mellan kvinnor och män i olika länder och ställa frågan om relationen mellan kvinnor och män förändrats i den fattiga delen av befolkningen.

Ett sätt att göra jämförelser mellan länder är att gå efter hur stor andel av befolkningen som har en inkomst som är mindre än halva percapitainkomsten. 1981 hamnade 5 procent av den svenska befolkningen under den nivå jämfört med 17 procent av den amerikanska befolkningen 1979 (Knutsson och Stridsman 1988). 1983 befann sig 15 procent av den amerikanska befolkningen under det officiella fattigdomsrecket.

I Statistiska Centralbyråns redovisning av levnadsnivådata har man räknat fram ett fingerat fattigdomsreck för Sverige. Det baserar sig på socialstyrelsens rekommenderade socialbidragsnorm plus en genomsnittshyra. Då visar det sig att 10 procent av den svenska befolkningen ligger under denna gräns 1984. Det kan jämföras med att 6,4 procent av befolkningen uppbar socialbidrag 1985 (aa).

Fattigvårds/socialbidragsstatistiken är i sig

inget mått på fattigdom, men visar ändå förändringar över tid som kan ses som indikationer på vad som sker bland de mest utsatta grupperna i samhället och därmed ge en bild av hur kvinnornas situation förändrats. Jag kommer därför i fortsättningen att se på utvecklingen med hjälp av socialbidragsstatistiken i brist på ett officiellt svenskt fattigdomsreck.

Feminisering i Sverige?

I början på 1900-talet var en stor majoritet av de svenska fattigvårdstagarna kvinnor. Den största gruppen utgjordes av äldre ensamstående kvinnor (ca 80 procent av de kvinnliga fattigvårdstagarna) och de övriga utgjordes av yngre ensamstående kvinnor med barn.⁵ Den lag om ålderspension som kom 1946 innebar att ogifta kvinnor och män fick samma pensionsbelopp. Detta ledde till att antalet kvinnliga ålderspensionärer minskade i fattigvården, men det var fortfarande 20 procent av hushållen som hade både folkpension och socialhjälp.

I slutet på 50-talet var fortfarande drygt hälften av socialbidragstagarna ensamstående kvinnor med barn och utan barn.⁶ På 60-talet förändrades bilden och de ensamstående männen blev fler än de ensamstående kvinnorna. Kvinnor lönearbetade i allt större utsträckning och allmänna barnbidrag, bidragsförskott och förbättrad moderskapsförsäkring 1962 hade förbättrat situationen för ensamstående kvinnor med barn.⁷ Men trots att transfereringarna till ensamstående kvinnor med barn har förbättrats har de ensamstående kvinnorna med barn både historiskt och idag varit kraftigt överrepresenterade bland socialbidragshushållen i förhållande till sin andel av befolkningen, dvs de har alltid varit i riskzonen. 1985 behövde över en tredjedel av de ensamstående kvinnorna med barn socialbidrag någon gång under året mot en fjärdedel 1980 (Knutsson och Stridsman 1988).⁸ Gustafsson (1984) visar att före transfereringar är ca var fjärde kvinna i befolkningen fattig jämfört med knappt var femte man. Efter transfereringar är skillnaden mellan könen liten. Transfereringarna lyfter främst ensamstående kvinnor med

barn och kvinnliga pensionärer ur fattigdom.

Den grupp som emellertid ökat sin relativa andel av bidragstagarna mest under 80-talet är de ensamstående kvinnorna utan barn. Deras antal har fördubblats. De har också blivit allt yngre. Av de ensamstående kvinnorna utan barn är drygt hälften under 30 år. Ser man bara till 80-talet skulle man kunna tala om en »feminisering av fattigdomen» i den bemärkelsen att antalet kvinnor både med och utan barn ökat. Samtidigt har emellertid också de ensamstående männen ökat i antal.

Kvinnor är och har varit i riskzonen för att hamna i fattigdom under olika livsfaser. Det gäller de unga kvinnorna, de ensamstående kvinnorna med barn och de äldre kvinnorna. Den förändring som skett successivt och mest tydligt på 80-talet är att de mycket unga kvinnorna har fått en mer utsatt position. I ett längre historiskt perspektiv blir det dock

svårt att tala om en »feminisering av fattigdomen» eftersom andelen kvinnor inte ökat. Även i ett kortsiktigt perspektiv, menar jag att det snarare döljer kvinnors utsatta läge. För att kunna förstå kvinnors fattigdom idag och den förändring som skett på 80-talet, måste vi se den både i ljuset av den historiska utvecklingen *och* i relation till de fattiga männen.

Att leva på marginalen

Att vara ensamstående och kvinna innebär alltså att risken att bli fattig är stor. Just detta faktum att så många ensamstående kvinnor utan barn tvingats söka socialbidrag under 80-talet har fångat mitt intresse. I ett forskningsprojekt om socialbidrag har jag intervjuat 18 ensamstående kvinnor utan barn om deras liv, arbete och försörjningssituation. Det visade sig att de intervjuade kvin-

Foto: Stina Brockman / Bildhuset.

norna kunde delas upp i två grupper. Det var dels de unga kvinnorna (19-26 år), dels de lite äldre kvinnorna (30-57 år).

Skälen till att de äldre och de yngre kvinnorna sökte socialbidrag var olika. De unga kvinnorna hade flyttat hemifrån tidigt utan att ha ett fast arbete att försörja sig på. De höll på att försöka ta sig in på arbetsmarknaden på olika sätt. De var inte arbetslösa under några längre perioder, men hade inte alltid möjlighet att få heltidsarbete. De befann sig i låglöneyrken och även när de arbetade heltid kunde de inte alltid försörja sig helt själva. Bostadskostnaderna var ofta höga. De hade sällan kvalificerat sig för arbetslöshetskassa och hade låg sjukpenning eftersom de hade låga inkomster.

Foto: Sven Oredson / Bildhuset.

De äldre kvinnorna var i stor utsträckning på väg ut ifrån arbetsmarknaden. De var sjukskrivna eller mer permanent arbetslösa. Skälet till detta var att de var förslitna och hade ständig värk. Dessa kvinnor hade svårt att ta de, mestadels tunga, jobb de erbjöds på arbetsförmedlingen. De tvingades söka socialbidrag därför att deras värk inte hade erkänts och de kände sig osynliggjorda och mistrodda.

Att under lång tid leva på en låg ekonomisk nivå, att vara fattig och att behöva be om socialbidrag, upplevdes som mycket påfrestande. Det har dock olika innebörd beroende på var i livsfasen en kvinna befinner sig. De unga kvinnorna hade haft dramatiska uppbrott hemifrån och de hade i stor utsträckning vuxit upp med en ensamstående mamma. De hävdade sitt oberoende. Oberoendet var så viktigt att det stod över det faktum att de inte klarade sin försörjning. För de äldre kvinnorna var situationen den motsatta. De gick mot ett ökat beroende. Under sina liv hade de kunnat arbeta och försörja sig och klarat sig själva. För dem innebar socialbidrag ett ökat beroende utan någon vision om att kunna arbeta och försörja sig längre fram. För dessa kvinnor var förtidspension en väg tillbaka till ett större oberoende. Till skillnad från de unga kvinnorna hade de äldre kvinnornas inkomst under lång tid enbart bestått av socialbidrag, medan de unga kvinnorna i större utsträckning fått sitt socialbidrag som komplettering till låg lön.

Liksom många andra kvinnor rör sig de intervjuade kvinnorna i det så kallade grå fältet. Ett fält mellan fast arbete och absolut arbetslöshet som består av tillfälliga arbeten, sjukskrivningar, beredskapsarbeten, ofrivillig deltid etc (Davies och Esseveld 1988). De yngre kvinnorna rörde sig inom det grå fältet med förhoppningen att så småningom få fast arbete, medan de äldre kvinnorna rörde sig i det grå fältet mot ett tillstånd av mer permanent utanförstående.

Jag ska låta några av kvinnorna själva berättat vad det kan innebära att vara fattig i den svenska välfärdsstaten. Kerstin är 57 år och under lång tid har hon levt på socialbidrag innan hon så småningom beviljades sjukbidrag på grund av att hennes rygg var utsliten.

– Tycker du att pengarna räcker till?

– Nej, om jag ska vara ärlig är det mycket jobbigt. Man har inte kunnat köpa sig någonting. Man har inte kunnat skaffa sig något. Det går till mat. Jag är mycket ekonomisk och sparsam men jag vill ju fortfarande ge de mina när de fyller år t ex. Nu denna gång har det varit väldigt hårt. Mamma fyllde år, min svägerska fyller år, två av mina barn fyller år och mitt barnbarn fyller 12 år... Så det har varit krisigt, men jag förstår att man inte kan ringa till det sociala och säga att nu måste jag köpa presenter. Men det är kärt och jag har aldrig fått någonting till kläder, det skall ingå i denna summa. Det ska vara till ljus, telefon och mat. Man ska lägga undan till tandläkaren. Men tandläkaren får jag skjuta på, för jag går till sjukgymnast och det får jag också själv betala...

Min dotter är samma storlek som jag, hon tröttnar ibland på kläder och då ger hon det till mig. Så jag har inte lidit någon nöd på det sättet, jag känner mig inte dåligt klädd. Men jag tycker ändå att man ska kunna gå ut och köpa sig. Skor är den största kostnaden för mig, för jag går snett och jag kan inte gå med skorna om dom blir för sneda. Jag går också mycket tungt, sliter mycket klackar, det blir dyrt. Det får man också betala. Och tandläkaren också, dit har jag fått ringa återbud två gånger. Jag betalar alltid varje gång jag varit hos tandläkaren, jag vill inte samla på mig, så har jag alltid gjort. (Kerstin 57 år)

Lydia som är 50 år och också nyligen fått sjukbidrag uttrycker sig så här:

– Man får avstå från mycket saker. Pengarna kan inte räcka till allting. Man får spara ihop månad efter månad så att man kan köpa sig något ibland. Men det blir inte ofta... Jag kan inte göra som andra människor att jag sätter undan pengar till det och det eller ut och resa och så. Det går bara inte. Utan dom här pengarna går månad för månad. Det är med nöd och näppe man klarar sig. Hyra och ström och telefon och sådana saker. Det är nervöst och blir jobbigt. (Lydia 50 år)

De unga kvinnorna pekar på andra saker man får avstå ifrån.

Så här berättar Paola 19 år, som varit sjukskriven länge.

– Jag är mer ekonomisk än många andra. Det enda man slänger ut pengar på i onödan är cigaretter. Det går åt mycket pengar till det. Jag

går inte ut så mycket nu längre. Som i våras då var jag ute varje helg och dansade. Nu har jag inte varit ute på jag vet inte hur många helger. (Paola 19 år)

Mona som är 21 år och jobbar inom ett låglöneyrke säger att:

– När man inte har råd med mer än hyran, då är det inget roligt för man ska ju inte leva för att betala hyran, utan man måste få göra någonting förutom det. Inte spendera på kläder och massa nöjen, men man kan ju gå på bio någon gång. Så går det ju att gå ut utan att det kostar något. Har vi fester är det hemma hos någon... Jag hade knappt råd till schampo, inte då när jag bodde i trean... när jag bodde i tvåan drog jag in på matpengarna, mjölk och bröd var det enda jag köpte. (Mona 21 år)

Vad kvinnorna tycker de måste avstå ifrån präglas av vilken livsfas de befinner sig i. De unga kvinnorna tar upp nöjen medan det för de äldre kvinnorna blir mer problematiskt att inte kunna köpa t ex presenter till barn och barnbarn, vilket i vårt konsumtionssamhälle är viktigt för farmor och mormor att kunna göra. Kvinnornas intervjusvar bekräftar Hansens (1989) definition av fattigdom: att ha för lite pengar till att skaffa det som är nödvändigt i den tid och det samhälle man lever i.

Att kvinnorna är ensamstående är ett av de grundläggande skälen till deras svårigheter att försörja sig. Vid uppföljningsintervjun ett år efter första intervjutillfället hade den ekonomiska situationen stabiliserats för de unga kvinnorna. De hade, utom i ett fall, flyttat ihop med sina pojkvänner och tre av dem hade fått barn. Ingen av dessa kvinnor hade behövt söka socialbidrag under det år som gått, främst beroende på att de blivit två om utgifterna.

För de äldre kvinnorna hade situationen stabiliserats bland annat genom att de fått sjukbidrag vilket i sig innebär en något högre levnadsstandard är vad socialbidrag ger. Det som de äldre kvinnorna uppfattade som det viktigaste var emellertid att sjukbidraget kommer i brevlådan varje månad utan att det behöver prövas varje gång. Det är en generell socialförsäkring som kvinnorna känner sig berättigade till.

Kvinnors utsatthet – en fråga om makt

Vad jag har velat visa är att kvinnors fattigdom inte är något nytt fenomen i Sverige och knappast i USA heller. Däremot tar den sig olika uttryck över tid, över livscykel och beroende på vilket samhälle vi lever i. Kvinnors ansvar för barn ökar deras risk att bli fattiga både i USA och Sverige. Däremot ger transfereringarna i det svenska systemet större möjligheter till ekonomiskt oberoende för ensamstående kvinnor med barn.

Det som i stor utsträckning glömts bort i både den svenska och den amerikanska debatten är att ensamstående kvinnor är utsatta, oavsett om de har försörjningsansvar för barn eller inte. I min egen studie om kvinnor och socialbidrag visar det sig att det är de äldre ensamstående kvinnorna utan barn som i stor utsträckning blir bortglömda, vilket också gäller för debatten. De unga kvinnorna döljs i det könsneutrala begreppet ungdom. En slentrianmässig användning av begreppet feminisering av fattigdomen snarare döljer än kastar ljus över detta faktum. Jag menar således att begreppet feminisering av fattigdomen inte så väl speglar situationen i Sverige. Under 80-talet har många ensamstående kvinnor och män blivit socialbidragstagare. Den påtagliga förändringen är att ensamstående kvinnor utan barn i ökad utsträckning fått söka socialbidrag. Men fortfarande är det så att i ett längre historiskt perspektiv har det inte skett en feminisering av fattigdomen, eftersom kvinnor alltid utgjort en stor andel av fattigvårds/socialbidragstagarna. Det är alltså viktigt att se till alla kvinnor och inte bara fokusera på ensamstående kvinnor med barn.

Kvinnors villkor på arbetsmarknaden leder till att de har svårt att som ensamstående försörja sig själva, oavsett om de har barn eller ej. Det är denna kvinnors ekonomiska utsatthet, både historiskt och idag, som måste lyftas fram. Den kan inte heller ses isolerat från de maktrelationer, både klassmässiga och könsmässiga, som är rådande i samhället. Kvinnors underordning har följt med in i välfärdsstaten och därmed deras utsatthet. Kvinnors fattigdom är ett samhällsligt problem, som fortfarande söker sin lösning.

NOTER

- 1 Enligt Pearce (1983) var det en årlig nettoökning på 100 000 ensamstående kvinnor med barn i den fattiga befolkningen 1969 till 1978 och en ökning på 150 000 kvinnor per år 1978 till 1980.
- 2 Av samtliga familjeförsörjare som får del av inkomstrelaterade transfereringar (typ arbetslöshetsunderstöd) är 89 procent män och 11 procent ensamstående kvinnor med barn. När det gäller behovsprövade bidrag är det 60 procent ensamstående kvinnor med barn och 40 procent manliga familjeförsörjare som får del av dem.
- 3 1980 var 32 procent av den svarta befolkningen och 10 procent av den vita befolkningen fattig. Över hälften av de svarta ensamstående mödrarna var fattiga (Bane 1986, Hill 1985, Rodgers 1987). 55 procent av de svarta barnen föddes av ogifta mödrar jämfört med 10 procent av de vita barnen. (Rodgers 1987)
- 4 Andelen vuxna kvinnor i den fattiga befolkningen har varit relativt konstant från 60-talet och framåt. Av de 32 miljoner fattiga i USA 1983 utgjorde 39 procent kvinnor, 22 procent män och 39 procent barn under 18 år. 1959 utgjorde kvinnorna en tredjedel och männen en femtedel av de fattiga. (Hill 1985, Hess 1983). I en annan uppdelning som är gjord på andelar vuxna kvinnor och män i den fattiga befolkningen 1966 till 1986 visar det sig att kvinnorna med små variationer utgjorde knappt 60 procent och männen drygt 40 procent av den fattiga befolkningen under hela perioden. Däremot har kvinnorna blivit allt yngre och detta i något större utsträckning än männen. (Gimenez 1987)
- 5 1907 var 66 procent av fattigvårdstagarna kvinnor. 1928 var 79 procent av de kvinnliga fattigvårdstagarna ensamstående, gamla och sjuka. 21 procent var ensamstående kvinnor med barn. (SOU 1934:14)
- 6 De ensamstående bidragshushållens andel av samtliga hushåll.
Procent samt för vissa år tusental hushåll.

	1959	1970	1981	1986	1988
Män utan barn	18%	34%	38%	39%	38%
	-	-	-	119,7	108,8
Män med barn	-	-	1%	2%	2%
	-	-	-	4,7	4,5
Kvinnor utan barn	32%	21%	18%	23%	22%
	-	-	-	71,0	64,5
Kvinnor med barn	20%	13%	19%	16%	17%
	-	-	-	50,0	48,6

Källor: SOS 1961
Knutsson och Stridsman 1988
SM, Socialbidrag 1988

7 Se not 6

8 Trots utsattheten bland ensamstående kvinnor med barn var den genomsnittliga disponibla inkomsten för dessa kvinnor på samma nivå som för arbetare 1984/85 enligt SCB:s levnadsnivådata. Använder man istället existensminimum (som är en lägre nivå) som mått på fattigdom, visar det sig att det är ensamstående kvinnor med barn och ungdomar som är särskilt utsatta.

LITTERATUR

- Bane, Mary Jo, »Household, Composition and Poverty», i Danziger, Sheldon and Weinberg (red) *Fighting Poverty*, Harvard Univ Press, Cambridge Mass, 1986.
- Besharov, Douglas & Quin, Alison, »Not all Female-headed Families are created equal», *The Public Interest* nr 89, s 48-56, 1987.
- Brewer, Rose, »Black Women in Poverty», *Signs* Vol 13:2, 1988.
- Burnham, Linda, »Has Poverty been Feminized in Black America?», *The Black Scholar* Vol 16:2 s 14-25, 1985.
- Corcoran, Mary, Duncan, Greg & Hill, Martha, »The Economic Fortunes of Women and Children: Lessons from the Panel Study of Income Dynamics», *Signs* vol 10:2, s 232-248, 1984.
- Davies, Karen och Esseveld, Johanna, *Att hoppa hage i den svenska arbetsmarknaden*, Raben & Sjögren, Stockholm, 1988.
- Eduards, Maud, »Kön, stat och jämställdhetspolitik», *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 3/86.
- Ehrenreich, Barbara & Fox Piven, Frances, »The Feminization of Poverty. When the »Family-Wage System» Breaks Down», *Dissent* Vol 31:2, 1984.
- Gimenez, Martha, »The Feminization of Poverty: Myth or Reality?», *The Insurgent Sociologist* Vol 14:3 s 162-170, 1987.
- Goldberg, Gertrude & Kremen, Eleanor, »The Feminization of Poverty: Only in America?», *Social Policy* Vol 17:4 s 3-14, 1987.
- Gunnarsson, Evy, Arbetsrapport för projektet Kvinnor och socialbidrag – en intervjustudie av socialbidragsberoende ensamstående kvinnor utan barn, Socialhögskolan, Stockholm, 1989.
- Gustafsson, Björn, *En bok om fattigdom*, Studentlitteratur, Lund, 1984.
- Hansen, Erik Jörgen, *Fattigdom*, Socialforskningsinstitutet, Köpenhamn, 1989.
- Hartmann, Heidi, »Det olyckliga äktenskapet mellan feminism och marxism» i Ganetz, Gunnarsson och Göransson (red) *Feminism och marxism, en förälskelse med förhinder*, Arbetarkultur, Stockholm, 1986. Först publicerad i *Capital and Class* nr 8/1979.
- Hernes, Helga, »Women and the Advanced Welfare State – the Transition from Private to Public Dependence», i Holter, H (red) *Patriarchy in a Welfare State*, Universitetsforlaget, Oslo, 1984.
- Hess, Beth, »New Faces of Poverty», *American Demographics* Vol 5:5 s 26-31, 1983.
- Hill, Martha, »The Changing Nature of Poverty», *Annals of American Academy of Political and Social Science*, 479 s 31-37, 1985.
- Holmström, Leif, Björklund, Mona och Larsson, SivBritt, *Per aspera ad acta – en studie av socialbidragsutvecklingen i Umeå 1980-1985*, Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet, 1987.
- Kamerman, Sheila, »Women, Children and Poverty: Public Policies and Female-headed Families in Industrialized Countries», *Signs* Vol 10:2 s 249-271, 1984.
- Knutsson, Gert och Stridsman, Kjell, *Fattiga i Sverige*, Publica, Stockholm, 1988.
- Nelson, Barbara, »Women's Poverty and Women's Citizenship: Some Political Consequences of Economic Marginality», *Signs* Vol 10:2 s 209-231, 1984.
- Pearce, Diana, »The Feminization of Ghetto Poverty», *Society* Vol 21:1 s 70-74, 1983.
- Pearce, Diana, »Toil and Trouble: Women Workers and Unemployment Compensation», *Signs* Vol 10:3 s 439-459, 1985.
- Peterson, Janice, »The Feminization of Poverty», *Journal of Economic Issues* Vol 21:1 s 329-337, 1987.
- Rodgers, Harrell, »Black Americans and the Feminization of Poverty», *Journal of Black Studies* Vol 17:4 s 402-417, 1987.
- Rose, Hilary, »Women and the Restructuring of the Welfare State», i Oyen, Else (red) *Comparing Welfare States and their Futures*, Gower Publ, Aldershot, England, 1986.
- Scott, Hilda, *Working Your Way to the Bottom, the Feminization of Poverty*, Pandora Press, London, 1984.
- Sidel, Ruth, *Women and Children Last, the Plight of Poor Women in Affluent America*, Viking, New York, 1986.
- Signs* Vol 10:2, 1984.

- Siim, Birte, »The Scandinavian Welfare States – Towards Sexual Equality or a New Kind of Male Domination?», *Acta Sociologica* Vol 30:3/4 s 255-270, 1987.
- Stallard, Karin, Ehrenreich, Barbara, Sklar, Holly, *Poverty in the American Dream – Women and Children First*, South End Press, Boston, 1983.
- SOU 1934:14, *Undersökning angående det sociala hjälpklientelet.*
- SOS 1961, *1959 års socialhjälpundersökning.*
- SM *Socialbidrag*, 1988.
- SCB, *Ojämligheten i Sverige, Levnadsförhållanden 1975-85*, rapport 51, 1987.
- SCB, *På tal om kvinnor och män*, 1987.

SUMMARY

This article looks at the »feminization of poverty«. Coined in the United States this concept is used to describe the economic vulnerability of women who bear the sole financial support of their children. This term has been criticized by some American researchers, and leads to the question of whether a feminization has actually taken place. These critics argue that women have always constituted a greater segment of the poor population.

The author of this article discusses the relevance of the concept »feminization of poverty« as applied to the Swedish situation. Sweden does not have an official policy which dictates the minimum poverty (income) level, therefore social assistance statistics are used to indicate the most vulnerable groups in society. From the start of this century up until the 1960s, the majority of social assistance recipients have been single women, with or without children. During the 1960s the situation changed and the number of single men exceeded that of single women. The decade of the eighties has seen the share of single men and women level off at almost the rate of assistance. The difference between the 1950s and the 1980s is that one finds a greater number of younger female recipients of social assistance in the more recent group. Furthermore, in a longer historical perspective, the concept »feminization of poverty« does not appropriately reflect the situation in Sweden since women have always constituted a greater proportion of households receiving social assistance.

Evy Gunnarsson
 Institutionen för socialt arbete
 Stockholms universitet
 106 91 Stockholm